

PRAKTIKA

Tautinių mažumų vaizdavimas interneto dienraščiuose svarstant Tautinių mažumų įstatymą

Justina Ilkevičiūtė

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto
Žurnalistikos bakalauro studijų programos komitetas
Bernardinų g. 11, LT-01124 Vilnius
El. paštas: jilkeviciute@gmail.com

Tautinių mažumų vaizdavimas žiniasklaidoje – svarbus veiksnys analizuojant, kaip žiniasklaida prisideda prie Tautinių mažumų įstatymo svarstymo. Ši visuomenės grupė dažnai jaučiasi diskriminuojama, su tautinėmis mažumomis susiję įvykiai yra daug dažniau pastebimi ir aptarinėjami visuomenės, dėl to neigiamas jų vaizdavimas gali didinti socialinę atskirtį bei dezintegraciją. Žiniasklaida gali kiek paaštrinti tokią situaciją, todėl jos daromam poveikiui išsiaiškinti buvo atliktas skaitomiausių interneto dienraščių Delfi.lt, 15min.lt ir Lrytas.lt turinio tyrimas.

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad tautinės mažumos vaizduojamos neigiamai. Tautinių mažumų vaizdavimo turinio analizė atskleidė, kad daugiausia neigiamai vaizduojama lenkų tautinė mažuma, kuri tapatinama su Lietuvos lenkų rinkimų akcijos, siekiančios priimti įstatymą, vykdoma politika, konstruojamas lenkų mažumos kaip priešų įvaizdis. Jis kuriamas apibūdinant tautinę mažumą neigiamą konotaciją turinčiais posakiais, pristatant kaip viešojoje politikoje kylančių problemų kaltininke, kuriant stereotipus. Tokie vaizdavimo ypatumai dažnai matomiausiose naujienų vietose gali sukurti neigiamą šios mažumos paveikslą ir turėti įtaką viešajai politikai bei tam, kad Tautinių mažumų įstatymo nepriimama penkerius metus. Žiniasklaida, neigiamai vaizduodama lenkų tautinę mažumą ir išskirdama ją iš kitų, taip pat gali lemti šios mažumos dezintegraciją.

Esminiai žodžiai: tautinių mažumų vaizdavimas, interneto dienraščiai, Tautinių mažumų įstatymas, žiniasklaida, viešojo politika, viešojo nuomonė, darbotvarkės teorija, rėminimas.

Išvadas

Tautinių mažumų vaizdavimo ypatumai gali padėti suprasti, kokią įtaką viešajai politikai daro žiniasklaida, ar ji turi įtaką tam, kad jau penkerius metus nepriimamas Tautinių mažumų įstatymas.¹ Toks specialus teisės aktas tapo aktualus, kai 2010 metais Lietuvoje nustojo galioti 1989 metų įstatymas. Pastarajame buvo numatyta leisti naudoti informacinius užrašus tautinių mažumų kompaktiškai gyvenamuose rajonuose greta lietuvių kalbos ir vietos mažumos kalba, taip pat vartoti mažumos kalbą vietos įstaigose bei organizacijose. Teisės aktui nustojus galios tokia veikla tapo nelegali, tačiau kai kuriuose tautinių mažumų gausiai gyvenamuose rajonuose iki šiol galima pamatyti dvikalbių užrašų, o Lietuvos lenkų rinkimų akcijos (toliau – LLRA) nariai siekia priimti naują įstatymą, kuriame vėl būtų įtvirtinti šie straipsniai.

Nuo 2010 iki 2014 metų buvo pateikti šeši įstatymo projektai, tačiau nė vienas nebuvo pritarta. LLRA nariai įstatymo nebuvimą apibūdina kaip mažumų teisių varžymą, kai kurie partijos politikai dėl tautinių mažumų teisių ir laisvės apsaugos ne kartą jau kreipėsi į Europos Parlamentą, prašydami pagalbos. Tokia situacija piktina nemažą visuomenės dalį, pastaroji savo nepasitenkinimą reiškia rengdama demonstracijas prie valdžios institucijų. Tik per 2013–2014 metus įvyko daugiau nei dešimt² mitingų ir piketų, kuriuose buvo protestuojama prieš minėtus įstatymo projektų straipsnius.

¹ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Tautinių mažumų įstatymas, 1989 lapkričio 23 d. Nr. XI-3412. In *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 34-485; 1989.

² 2013 vasario 6 d. piketas prie Seimo, 2013 kovo 28 d. mitingas Vinco Kudirkos aikštėje, 2013 balandžio 28 d. mitingas prie Seimo, 2013 rugsėjo 23 d. piketas prie Seimo, 2013 gruodžio 23 d. piketas prie Seimo, 2014 Gegužės 6 d. mitingas prie Seimo, 2014 birželio 19 d. piketas prie Seimo, 2014 liepos 07, 10, 15, 17 dienos piketai.

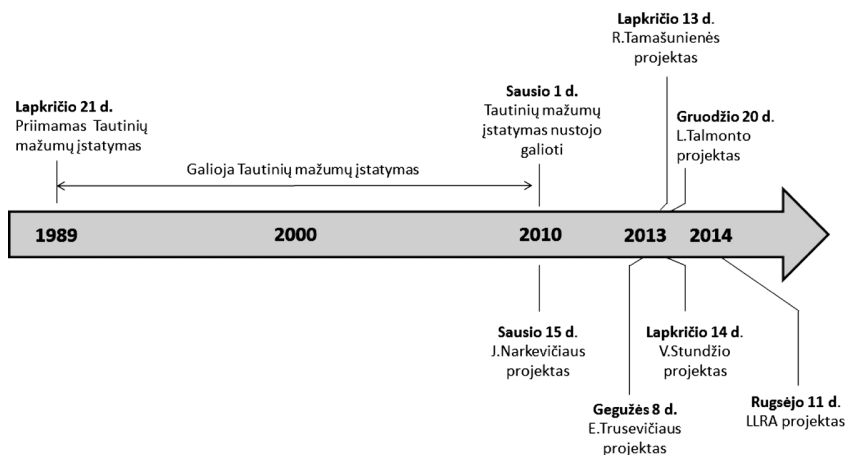
Šio straipsnio objektas – tautinių mažumų vaizdavimas interneto dienraščiuose *Delfi.lt*, *15min.lt* ir *Lrytas.lt* 2010–2014 metais. **Tikslas** – atskleisti tautinių mažumų vaizdavimo interneto dienraščiuose ypatumus, svarstant Tautinių mažumų įstatymą, ir išgryninti prielaidas dėl žiniasklaidos poveikio viešajai politikai. Straipsnis aktualus, kadangi nėra panašių žiniasklaidos turinio tyrimų, kuriuose ne tik būtų atskleidžiama, kaip tautinės mažumos vaizduojamos žiniasklaidoje, bet ir išnagrinėtas poveikis viešajai politikai ir konkrečiam Tautinių mažumų įstatymo reglamentavimui.

Negatyvus tautinių mažumų vaizdavimas gali suformuoti neigiamą auditorijos nuomonę, o ši viešoji nuomonė, galinti atsispindėti visuomenės informavimo priemonėse, itin svarbi viešosios politikos dalyviams. Taigi **interneto dienraščių turinio analizės tikslas** išsiaiškinti tautinių mažumų vaizdavimo ypatumus šių viešosios politikos darbotvarkėje kylančių problemų kontekste:

1. Tautinių mažumų apibrėžimo ir sąvokų;
2. Dezintegracijos ir tautinių mažumų atskirties;
3. Konkrečių Tautinių mažumų įstatymo projektų, jų reikalingumo svarstymo;
4. Diskusijų dėl įstatymo straipsnių, kuriuose įteisinami dvikalbiai informaciniai užrašai ir tautinės mažumos kalbos vartojimas įstaigose bei organizacijose, kontekste.

Visi Tautinių mažumų įstatymo projektai yra pateikti laiko juostoje (žr. 1 pav.), kurioje matyti, kada buvo pateiktas kiekvienas projektas. Pirmame paveiksle atsispindi, kad daugiausia projektų buvo pateikta 2013 metais, po ilgai laukto ir nesėkmę patyrusio kultūros viceministro E. Trusevičiaus darbo grupės parengto įstatymo projekto, kuris buvo laikomas pagrindiniu. Visuomenėje kilo ginčų dėl reikalavimų rašyti vietovardžius dviem kalbomis, kur tautinė mažuma sudaro bent 25 proc., ir tokioje savivaldybėje vartoti tautinės mažumos kalbą vietos įstaigose bei organizacijose.

Viena iš didžiausių problemų, dėl kurių nesutaria politikai, yra ta, kad pagal įstatymo projektą dominuojančios mažumos neišvengiamai

1 paveikslas. Tautinių mažumų įstatymo projektai

Šaltinis: sudaryta autorės.

būtų lenkai (pastarieji ypač) ir rusai. Kadangi dvikalbius užrašus numatyta leisti naudoti teritorijose, kuriose gyvena bent 25 proc. tam tikros tautinės mažumos žmonių, lenkai savaiame būtų dominuojanti mažuma, nes daugiau kaip 25 proc. lenkų gyvena Vilniaus, Šalčininkų, Švenčionių ir Trakų rajonuose, tiek pat rusų – tik Visagino savivaldybėje.

Kiekviename įstatymo projekte šie du straipsniai yra probleminiai, todėl pateikiama lentelė (žr. 1 lentelę), kurioje išryškunami tų straipsnių apibrėžimo skirtumai, joje taip pat atsispindi, kaip apibrėžiama tautinė mažuma ir ar išvis ji apibrėžiama. Sąvokos yra svarbus aspektas, nes toks pagrindinio įstatymo objekto neapibrėžimas kelia problemų nagrinėjant dokumentus, kadangi neaišku, kas iš tikrųjų laikoma tautine mažuma, kam būtų aktualus įstatymas.

Žiniasklaidos turiniui analizuoti pasirinktas kokybinis tyrimo metodas, nes jis leidžia suprasti ar tai, kas rašoma žiniasklaidoje, atsispindi ir politinėje arenoje.

Tyrimo objektas – tautinių mažumų vaizdavimo ypatumai interneto dienraščiuose *Delfi.lt*, *15min.lt* ir *Lrytas.lt*. **Empirinio tyrimo objektas** – šių interneto dienraščių straipsniai.

1 lentelė. Tautinių mažumų įstatymo ir jo projektų skirtumai

Tautinių mažumų įstatymas ir jo projektai	Tautinių mažumų sąvoka	Informacinių užrašų vartojimas tautinės mažumos kalba	Kalbos vartojimas vietos įstaigose ir organizacijose
1989-ųjų Tautinių mažumų įstatymas	Neapibrėžta	Kompaktiškai	Galima
J. Narkevičiaus projektas	Neapibrėžta	Kompaktiškai	Galima
E. Trusevičiaus projektas	Apibrėžta	25 proc.	Galima
R. Tamašunienės projektas	Neapibrėžta	Kompaktiškai	Galima
V. Stundžio projektas	Tautinės mažumos = Tautinės bendrijos	Kompaktiškai, suderinus su Vyriausybe	Esant realiam poreikiui
L. Talmonto projektas	Neapibrėžta	Kompaktiškai	Galima
LLRA projektas	Apibrėžta	10 proc.	Galima

Šaltinis: sudaryta autorės.

Tyrimo imtis – 82 straipsniai iš dienraščių *Delfi.lt*, *15min.lt* ir *Lrytas.lt*, susiję su Tautinių mažumų įstatymu, publikuoti 2010–2014 metais. Naujienos atrinktos atsižvelgiant į pagrindinius viešosios politikos įvykių laikotarpius, susijusius su Tautinių mažumų įstatymu:

1. Kai 2010 metais nustojo galioti Tautinių mažumų įstatymas;
2. Kai buvo pristatyti visi šeši įstatymo projektai;
3. Kai buvo organizuojami piketai ir mitingai, nukreipti prieš įstatymą;
4. Kai į Lietuvą atvykdavo garbių užsienio svečių, susijusių su tautinėmis mažumomis ar Tautinių mažumų įstatymu.

Viešojoje erdvėje tiriama šių pagrindinių viešosios politikos įvykių kontekste, atsižvelgiant į tai, kiek dėmesio tam skyrė žiniasklaida. Viešojoje erdvėje tirta savaitė prieš įvykį ir savaitė po jo, išskyrus 2010 metus, kai visas žiniasklaidos dėmesys buvo sutelktas į Švietimo įstatymo pataisas ir kai Tautinių mažumų įstatymo klausimas nebuvo plačiai aptarinėjamas. Dėl šios priežasties imta po dvi pirmas interneto dienraščiuose pasirodžiusias naujienas. Taip siekta objektyviai ir kritiškai apžvelgti žiniasklaidos diskursą, susijusį su Tautinių mažumų įstatymo svarstymais viešojoje politikoje.

Tiriant interneto dienraščių turinį ir siekiant nustatyti tautinių mažumų vaizdavimo juose ypatumus, straipsniuose atkreipiamas dėmesys į:

- 1) antraštę;
- 2) paantraštes;
- 3) straipsnyje pateiktą pagrindinę nuotrauką;
- 4) įrašą po nuotrauka;
- 5) į tai, kokie asmenys minimi straipsnyje;
- 6) į tai, iš kokio požiūrio taško formuluojamos problemos, susijusios su tautinėmis mažumomis ir iškeltomis problemomis, kurių buvo nustatyta analizuojant viešąją politiką (rėminimas).

Atsižvelgiama į kiekvieno iš šešių teksto lygmenų leksiką. Tam pasitelktas rėminimo (angl. *framing*) metodas, kuris leidžia suprasti, kaip žiniasklaida įrėmina temas, nurodydama ne tik apie ką galvoti, bet ir kaip galvoti. Leksika gali padėti išsiaiškinti, ar tautinių mažumų atžvilgiu kuriami stereotipai ir kaip viso to centre vaizduojamos tautinės mažumos.

Žiniasklaidos poveikio viešajai politikai prielaidos

Visuomenės informavimo priemonių daromą įtaką visuomenei galima paaiškinti Donaldo Shaw ir Maxwelllo McCombs'o darbotvarkės teorija (angl. *Agenda Setting*), kuri atspindi, kaip žiniasklaidos paskelbtos naujienos pamažu įsitvirtina skaitytojų mintyse ir tampa tam tikru visuomenės socialinių ar politinių problemų atspindžiu. Mokslininkų teigimu, *įvykiai, kurie nuolat minimi žiniasklaidoje, visuomenės pradedami*

*traktuoti kaip ypač svarbūs.*³ Tai lemia tų įvykių aprašymo dažnumas ir tai, kiek dėmesio jiems skiriama pačioje informavimo priemonėje.

Viena iš pagrindinių priemonių, naudojamų siekiant pakeisti auditorijos nuotaiką, yra problemų konstravimas. Žiniasklaida, kontroliuodama ir paskirstydama *bei pagal rangą dėstydamą faktus ir įvykius, mums nurodo, į ką turime kreipti dėmesį, verčia susimąstyti dėl to, kas, jos nuomone, yra svarbu.*⁴ Kaip teigia W. Parsonsas, ji griebiasi kokios nors temos, tas įvykis vaizduojamas kaip rimtesnės socialinės problemos vaizdinys, tada formuojasi stereotipai, naujienos skleidžiamos „neproporcingai“ plačiai, netgi tikėtina, kad bus iškraipyti faktai. Tai lemia visuomenėje kylančią paniką, o ši yra akstinas reikalauti, kad politikai imtųsi priemonių. Taigi taip, *iškreipdama faktus ir sleisdama stereotipinę grėsmę žiniasklaida gali formuoti kontekstą, kuriame priimami politiniai sprendimai, ir įteigti neva palankią „viešąją nuomonę“ dėl tam tikro politinio sprendimo.*⁵ Analizuojant tautinių mažumų vaizdavimo ypatumus svarbu pastebėti, kaip viešojoje politikoje kylančių problemų kontekste pateikiamos tautinės mažumos, nes atitinkamas jų vaizdavimas gali daryti įtaką visuomenės ir politikų reakcijai į Tautinių mažumų įstatymą. Ši pažeidžiama visuomenės grupė sulaukia daugiau visuomenės dėmesio, todėl jos vaizdavimas žiniasklaidoje yra ypač stebimas auditorijos.

Nagrinėjant žiniasklaidos įtaką politikų sprendimams reikia apibrėžti dvi svarbias sąvokas, tai yra: *viešoji politika* ir *viešoji nuomonė*. Wayne'as Parsonsas viešąją politiką analizuoja kaip procesą, apimančią politikų darbotvarkės formavimą bei sprendimų priėmimą ir įgyvendinimą.⁶ Lauro Bielinio žodžiais tariant, viešoji nuomonė yra tai, kas išsakoma ir deklaruojama įvairiose manifestacijose, bei tapatinama su

³ McCOMBS, Maxwell. *Setting the agenda*. Polity Press, 2004, p. 4.

⁴ BIELINIS, Lauras. *Visuomenė, valdžia ir žiniasklaida. Prieštaringa komunikacinė simbiozė*. Vilnius: Eugrimas, 2005, p. 64.

⁵ PARSONS, Wayne. *Viešoji politika. Politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 107.

⁶ Ten pat.

tuo, kas spausdinama laikraščiuose, vadinasi, ir interneto dienraščiuose.⁷ Viešoji nuomonė ypač svarbi politinėje praktikoje, ją tiria ir atidžiai stebi politikos formuotojai, o tai *teikia pagrindą argumentui, kad politinę darbotvarkę nustato viešosios nuomonės ir viešosios valdžios sąveika*.⁸ Palanki viešoji nuomonė politikams yra svarbi, kadangi kitaip jų veikla gali būti ignoruojama visuomenės, be to, ji turi įtaką politikų reitingams, o *nesant palankios viešosios nuomonės, valdžios viršūnėse kyla vidinių konfliktų, auga įtampa ir tai skaldo valdžią*.⁹

Žiniasklaida yra viena iš priemonių viešajai nuomonei paveikti. Nušviesdama įvykius, žmonių sąmonėje ji gali suformuoti tam tikrą vaizdinį, todėl jei žiniasklaida tam tikrą įvykį nušviečia neigiamai, auditorija gali nepritarti su tuo įvykiu susijusiems politikams ir nepalaikyti jų sprendimų. Tai gali turėti įtaką ir pačių politikų elgesiui, nes *politinėje veikloje vienas iš esminių sprendimo priėmimo ir realizavimo aspektų yra visuomenės parama*.¹⁰ L. Bielinio teigimu, *dabar politikas nėra tas, kuris kontroliuoja situaciją, dabar jis yra priklausomas nuo viešosios nuomonės*.¹¹ Todėl žiniasklaida, nors pati nepriima įstatymų, gali veikti tam tikrus politikų sprendimus.

Psichologijos profesorius Davidas Myersas pabrėžia, kad įtaką auditorijos nuomonei daro ne tik žiniasklaidos pateikti įvykiai, bet ir joje skelbiami „nuomonės lyderių“ straipsniai. Tokiais „nuomonės lyderiais“ laikomi atitinkamo dalyko ekspertai, tai gali būti ir *pokalbių laidos vedėjas, ir redakcinės skilties kūrėjas, gydytojas, mokytojas ar mokslininkas*.¹² Tautinių mažumų įstatymo svarstymo kontekste nuomonės lyderiai yra teisininkai, kalbos ekspertai, politologai, redakcijos atstovai ir pan. Žiniasklaidai paranku skelbti „nuomonės lyderių“ įžvalgas,

⁷ BIELINIS, Lauras. *Visuomenė, valdžia ir žiniasklaida. Prieštaringa komunikacinė simbiozė*. Vilnius: Eugrimas, 2005, p. 37.

⁸ Ten pat, p. 111.

⁹ Ten pat, p. 41.

¹⁰ Ten pat, p. 37.

¹¹ BIELINIS, Lauras. *Visuomenė, valdžia ir žiniasklaida. Prieštaringa komunikacinė simbiozė*. Vilnius: Eugrimas, 2005, p. 65.

¹² MYERS, David. *Socialinė psichologija*. Kaunas: „Poligrafija ir informatika“, 2008, p. 284.

atitinkančias redakcijos poziciją, todėl publikuojami jų straipsniai yra reikšmingi formuojant auditorijos nuomonę. Pačios redakcijos skelbiami nuomonę atspindintys straipsniai, kuriuose analizuojamos politinių sprendimų pasekmės, *skatina valdžios institucijas, kartais reikalauja iš jų imtis politinių veiksmų*.¹³

Taigi įstatymų priėmimas ir leidyba šiuolaikinėje visuomenėje jau priklauso ne tiek nuo valdžios sprendimų, kiek nuo sprendimų, padiktuotų žiniasklaidoje kilusių diskusijų ir nuomonių.¹⁴ Jei kuris nors įstatymas sulaukia itin didelio visuomenės nepritarimo, nuomonių lyderiai apie tą įstatymą nuolat rašo straipsnius, kuriuose neigiamai atsiliepia apie tai, organizuojami mitingai ar piketai, o politikai gali atsižvelgti į tai ir koreguoti savo politinę darbotvarkę. Tokiu atveju žiniasklaida gali paveikti auditorijos nuotaiką, kuri politikams yra svarbi. Po tam tikrų politikų pasisakymų ir žiniasklaidoje pateiktų naujienų, susijusių su Tautinių mažumų įstatymu, jau kilo 3 mitingai ir 8 piketai. Tai, kad įstatymo nepriimama jau penkerius metus, gali reikšti, kad prie to galėjo prisidėti ir žiniasklaida.

Tautinių mažumų sąvokos problema žiniasklaidoje

Ištyrus, kaip žiniasklaida apibūdina tautines mažumas, kaip jas apibrėžia, matyti, kad žiniasklaida daugiausia vartoja „tautinių mažumų“ sąvoką. Tačiau ne viename straipsnyje galima rasti ir tapačiai vartojamą „tautinių bendrijų“ terminą. Tokio skirtingo žodžių vartojimo priežastys nėra aiškios, lygiai kaip neaiškus ir jų skirtumas viešojoje politikoje.

Kai kuriuose straipsniuose iškeliami mintis, kad tautinėmis mažumomis gali būti laikomos tik tautų, nesukūrusių valstybių, atstovai. TS-LKD narė Vida Marija Čigrijienė, svarstant įstatymo projektą, teigė *niekaip¹⁵ negalinti suprasti, kodėl lenkai savinasi tautinių mažumų*

¹³ FURMAN, Erika. Viešosios politikos darbotvarkė: samprata, elementai ir formavimo modeliai. In *Viešoji politika ir administravimas*. Nr. 21. Kaunas: Technologija, 2007, p. 106.

¹⁴ DAVIS, Aeron. *The Mediation of Power*. Taylor & Francis group, 2007, p. 106.

¹⁵ Straipsnyje cituojama dienraščių kalba leidinio redaktorės netvarkyta.

vardą.¹⁶ Ji tvirtino, kad tautinėmis mažumomis gali būti laikomi kairaimiai, totoriai, romai, o visos kitos grupės gali vadintis tik tautinėmis bendrijomis, nes jų atstovai yra sukūrę savo valstybes. Šis pasisakymas gali papiktinti visuomenę, ir pastarajai atrodytų, kad tautinės mažumos neturi savo tapatybės ir nori joms nepriklausančių, jų teises per daug išplečiančių teisės aktų. Štai, pavyzdžiui, naujienos pradžioje stambesniu šriftu pateikiama V. M. Čigrijienės citata: *Nekurkime kunigaikštystės nedalomoje Lietuvoje*.¹⁷

Toks akcentavimas pastebimiausiose straipsnio vietose gali labai su-reikšminti šią sąvokų dilemą, nors tokie teiginiai nei paaiškinami, nei paremiami faktais.

Seimo narys Povilas Urbšys straipsnio pavadinime klausia: „Kodėl lietuvis turi mažiau galių negu Lietuvos lenkas?“¹⁸ Tokioje antraštėje lenkas vaizduojamas stipresnis už lietuvių, kuris gyvena Lietuvos valstybėje, o tai gali sukelti nesantaiką, priešišumą tarp šių dviejų tautų. Autorius teigia, kad jei būtų priimtas įstatymas, būtų užlipta „ant to paties grėblio“ kaip ir 1989 metais, priimant Tautinių mažumų įstatymą, *kurio neigiamas pasekmes šiandien jaučiame*.¹⁹

Tautines mažumas kaip grėsmę itin akcentuoja Vytautas Keršanskas straipsnyje „Naujasis Tautinių mažumų įstatymas – kuriame naują Kosovą?“²⁰ Jame autorius pabrėžia, kad E. Trusevičiaus pristatytas įsta-

¹⁶ ŽELNIENĖ, Liepa. Po ilgų atidėliojimų Seime pradėtas svarstyti Tautinių mažumų įstatymo projektas [interaktyvus]. *15min.lt*, 2014 liepos 8 d. [žiūrėta 2014 gegužės 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/po-ilgu-atideliuojimu-seime-pradetas-svarstyti-tautiniu-mazumu-istatymo-projektas-56-438945>

¹⁷ Ten pat.

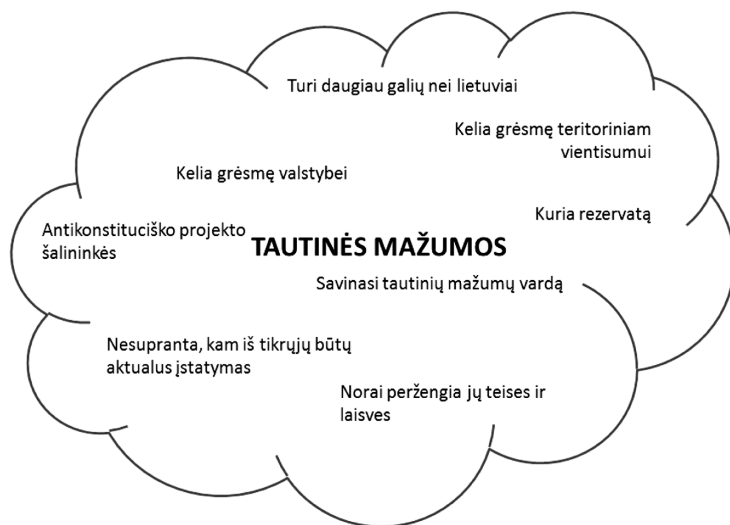
¹⁸ URBŠYS, Povilas. Kodėl lietuvis turi mažiau galių negu Lietuvos lenkas? [interaktyvus]. *Delfi.lt*, 2014 liepos 15 d. [žiūrėta 2015 balandžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/ringas/politics/p-urbsys-kodel-lietuvis-turi-maziau-galiu-negu-lietuvos-lenkas.d?id=65294788>

¹⁹ Ten pat.

²⁰ KERŠANSKAS, V. Naujasis Tautinių mažumų įstatymas – kuriame naują Kosovą? [interaktyvus]. *Delfi.lt*, 2013 rugsėjo 27 d. [žiūrėta 2015 balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/v-kersanskas-naujasis-tautiniu-mazumu-istatymas-kuriame-nauja-kosova.d?id=62694577>

tymo projektas yra grėsmė valstybės stabilumui, nes išplėstas tautinių mažumų apibrėžimas, mažumoms priskiriant ne tik Lietuvos piliečius, bet ir nuolat gyvenančius Lietuvoje asmenis, yra grėsmingas, juo siekiama sustiprinti tautines mažumas. Tai ypač pabrėžia paastrąštės „Tos pačios bėdos“, „Kuriamas rezervatas“, „Ar pasiduosime spaudimui“, kuriomis peršama nuomonė, kad tautinės mažumos spaudžia lietuvius, kelia grėsmę teritoriniam vientisumui, nori atsiskirti. Autorius Vilnių prilygina Kosovui ir klausia: *Ar Vyriausybė bei Seimo nariai pasielsgs valstybiškai ir nedvejodami atmes tokį pasiūlymą? O galbūt jie leis susiklostyti Kosovo scenarijui?*²¹

Šių svarstymų epicentre atsidūrusias tautines mažumas auditorija gali pradėti sieti su netvarka valstybėje ir grėsme jai, su atsiskyrimu. Antrame paveiksle pateikiami dažniausi posakiai, kaip žiniasklaidoje, rašant apie tautinių mažumų sąvokų dilemą, buvo apibūdinamos pačios tautinės mažumos.

2 paveikslas. Tautinių mažumų vaizdavimas dienraščių *Delfi.lt*, *15min.lt* ir *Lrytas.lt* straipsniuose apie tautinių mažumų sąvokų problemą
Šaltinis: sudaryta autorės.

²¹ Ten pat.

Antrame paveiksle matyti, kad sąvokų kontekste tautinės mažumos vaizduojamos neigiamai – neva nežinančios, kas jos pačios yra, ir nesuprantančios, kad gal iš tikrųjų jos nėra tikrosios tautinės mažumos, kurioms turėtų būti aktualus Tautinių mažumų įstatymas. Žiniasklaidos diskursas apie galimai neteisingą jų priskyrimą tautinėms mažumoms gali atrodyti absurdiškas ir kelti juoką skaitytojui. Šitaip konstruojama nuomonė, kad didžiosios tautinės mažumos Lietuvoje – lenkai, o rusai reikalauja jiems nepriklausančių, jų teises per daug išplečiančių teisės aktų. Žiniasklaidoje pabrėžiami tokie politikų pasisakymai ir ši problema plačiai aptariama. Nors įstatymo projektus rengti reikėtų pradėti nuo sąvokų apibrėžimo, per kelerius metus plačiai eskaluojama problema gali atskleisti ir tai, kad politikai siekia vilkinti šio įstatymo priėmimą labiau akcentuodami ne pagrindines problemas tautinių mažumų politikoje, o sąvokas. Kadangi žiniasklaida šiam aspektui taip pat skiria daug dėmesio, galima daryti prielaidą, kad ji taip pat prisideda prie įstatymo vilkinimo.

Žiniasklaidos vaidmuo tautinių mažumų dezintegracijos procese

Žiniasklaida, rašydama apie Tautinių mažumų įstatymą, nevengia iškelti tautinių mažumų integracijos klausimo. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad nors ji viešina šią problemą, ir pati aktyviai prisideda prie dezintegracijos proceso. Tai lemia neobjektyvus rašymo apie tautines mažumas pobūdis, neigiamos konotacijos žodžių vartojimas, jas apibūdinant, ir atitinkamai sudėlioti akcentai.

Lenkai vaizduojami kaip skundikai, kurie nenori integruotis į visuomenę, paisyti Lietuvos įstatymų, tačiau trokšta specialaus įstatymo. Dezintegraciją ypač skatina LLRA viešosios politikos tapatinimas su lenkų mažuma. Toks vienos mažumos išskyrimas gali lemti neigiamą požiūrį, sukurti vaizdinį, kad visi lenkai be išimties nenori integruotis. A. Lapinskas straipsnyje „Apie Lietuvą – blogai arba nieko“ rašo: *Lietuvos lenkų verksmai dėl jų baisios padėties yra vieni garsiausių pasaulyje <...> nors*

*Lietuvos lenkai turi parlamentinę partiją, jie įeina į valdančiųjų koaliciją, jokioje šalyje už Lenkijos ribų to nėra.*²²

Neigiamas išpūdis kuriamas stilistinėmis kalbos priemonėmis: „Kur bepažvelgsi, ten Lietuva kankina lenkus...“, „Apie lenkų pragarą Lietuvoje nesidrovėjo kalbėti Lenkijos delegacijos nariai“. Sarkastiškas apibūdinimas yra viena iš rėminimo priemonių, siekiant dar labiau pabrėžti neigiamą tautinių mažumų įvaizdį. Skaitytojas gali nepritarti tokiam apibūdinimui ir tai jį papiktins. Taigi autorius pasiekia norimą tikslą – formuoja neigiamą mažumų įvaizdį ir sudaro pretekstą valdžios atstovams susimąstyti apie tai. Autorius netgi atvirai priekaištauja politikams, kaip antai: *Žinant mūsų Seimo narių gebėjimus, jie greičiausiai to padaryti neišdrįs ir tik linksės Lenkijos priekaištams dėl lenkų vargų Lietuvoje. Pagyvensim – pamatysim.*²³

Šiuo atveju politikai, pritariantys įstatymui, vadinami mažai gebėjimų turinčiais bailiais, ir tokie pasisakymai gali papikinti visuomenę, kuri tikriausiai nenorėtų, kad valdžia „pataikautų“ LLRA. Bandoma įteigti nuomonę, kad priėmus įstatymą pasitvirtintų, kad lenkai Lietuvoje buvo skriaudžiami ir patyrė daug vargo. Lietuvos lenkai kaltinami tuo, kad *kažkieno užsakymu nuolat trimituoja apie nuo pat Lietuvos nepriklausomybės atstatymo vis blogėjančią (!) jų padėtį ir dar nepajėgia geranoriškai įsijungti į mūsų krašto gyvenimą, kurti jo ateitį.*²⁴

Straipsnyje taip pat aptariama padėtis, susidariusi po to, kai Seime buvo nuspręsta išbraukti probleminius įstatymo straipsnius dėl informacinių užrašų ir kalbos vartojimo. Pavadinime autorius pabrėžia, kad tokį Tautinių mažumų įstatymą lenkai sutiko keiksnodami. Vadinas, lenkai ir vėl vaizduojami kaip nuolat besiskundžiantys savo padėtimi,

²² Apie Lietuvą – blogai arba nieko [interaktyvus]. *Lrytas.lt*, 2014 balandžio 01 d. [žiūrėta 2015 balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/komentarai/apie-lietuva-blogai-arba-nieko.htm>

²³ Ten pat.

²⁴ Šalčininkuose prezidentė prabilo lenkiškai [interaktyvus]. *15min.lt*, 2014 rugsėjo 14 d. [žiūrėta 2015 balandžio 17 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/salcininkuose-prezidente-dalia-grybauskaite-prabilo-lenkiskai-56-453161>

tačiau nenorintys integruotis. Tokios nuomonės skleidimas stipriai gali paveikti skaitytoją, ypač jei tai siejama su grėsme valstybei. Vilniaus prilyginimas Kosovui, tokio pat likimo Lietuvai pranašavimas ir tikinimas, jog *kuriamas pamatas, kad istoriškai jautriame pietryčių regione vėl gali-
mai susiformuotų panašios sąlygos*²⁵ gali įbauginti ir itin priešišškai nuteikti visuomenę lenkų tautinės mažumos atžvilgiu, nes apie kitas tautines mažumas daugelyje straipsnių nekalbama.

Žiniasklaida dezintegraciją gali paskatinti vartodama neigiamą konotaciją turinčius žodžius, taip pat informuodama apie Tautinių mažumų įstatymo projektus, kurių „kratosi“ net pats ministras, „baiminasi“ kalbininkai ir kurių priėmus įsivyrautų „chaosas“, kai būtų „diskriminuojami“ lietuvių kilmės piliečiai. Viename tokiaime trumpame straipsnyje vartojama tokių žodžių, kurie nepalieka teigiamo įspūdžio apie tautines mažumas ir ne tik neskatina jų integracijos, bet dar ir skleidžia neigiamą nuomonę apie lenkų mažumą, kuri, remiantis pavadinimu, nori būti aptarnaujama: „*Lenkai nori, kad valdiškos institucijos juos aptarnautų ne tik valstybine kalba*“.²⁶

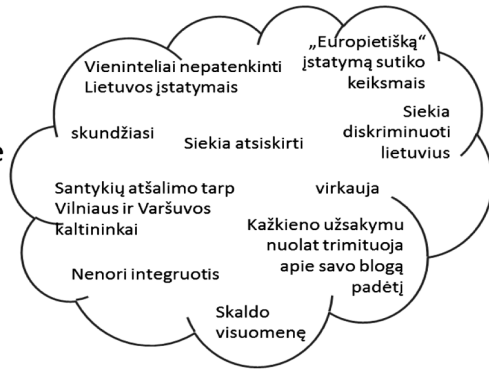
Pavadinime išskirta lenkų tautinė mažuma siejama su probleminiais įstatymo straipsniais ir nenoru bendrauti valstybine kalba, taigi nenoru būti valstybės dalimi. Vartojamas neigiamą konotaciją turintis žodis „tarnauti“ kelia itin priešišką įspūdį apie šią mažumą, esą labai valdingą, kurią reikia „aptarnauti“. Straipsnyje „V. Tomaševskiui – proga pasirodyti didžiausiu tautinių mažumų gynėju“²⁷ pabrėžiama, kad nuo

²⁵ KERŠANSKAS, V. Naujasis Tautinių mažumų įstatymas – kuriame naują Kosovą? [interaktyvus]. *Delfi.lt*, 2013 rugsėjo 27 d. [žiūrėta 2015 balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/v-kersanskas-naujasis-tautiniu-mazumu-istatymas-kuriame-nauja-kosova.d?id=62694577>

²⁶ Lenkai nori, kad valdiškos institucijos juos aptarnautų ne tik valstybine kalba [interaktyvus]. *Lrytas.lt*, 2013 spalio 17 d. [žiūrėta 2015 balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-13820217381380667103-lenkai-nori-kad-valdi%C5%A1kos-institucijos-juos-aptarnaut%C5%B3-ne-tik-valstybine-kalba.htm>

²⁷ V. Tomaševskiui – proga pasirodyti didžiausiu tautinių mažumų gynėju [interaktyvus]. *Lrytas.lt*, 2010 spalio 23 d. [žiūrėta 2015 balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/komentarai/v-tomasevskiui-proga-pasirodyti-didziausiu-tautiniu-mazumu-gyneju.htm?p=2>

LLRA= LENKAI, kurie

3 paveikslas. Tautinių mažumų dezintegracijos skatinimas kalbinėmis priemonėmis interneto dienraščiuose *Delfi.lt*, *15min.lt* ir *Lrytas.lt*

Šaltinis: sudaryta autorės.

E. Trusevičiaus įstatymo projekto „atsiribojo“ net kultūros ministras Š. Birutis, nepaisant to, LLRA toliau „uoliai provokuos kuo daugiau politinių ginčų“ ir jai reikia tik „preteksto triukšmauti“, „konfrontuoti su Lietuvos valdžia“. Tiek daug neigiamą konotaciją turinčių žodžių galima rasti vos keliuose pastraipose, todėl sudaromas išpūdis, kad LLRA yra provokatoriai, nenorintys taikiai priimti sprendimų ir bendradarbiauti.

Trečiame paveiksle pateikiami tik lenkų tautinės mažumos apibūdinimo pavyzdžiai, nes ši mažuma akcentuojama naujienose. Dezintegracija skatinama pabrėžiant problemas, susijusias su Tautinių mažumų įstatymu ir daugiausia priskiriamas vienai lenkų tautinei mažumai, o ne LLRA. Pastebėta, kad paveiksle išskirtus neigiamą konotaciją turinčius žodžius žiniasklaida dažniausiai pateikia matomiausiose straipsnio vietose – antraštėje, įrašė po nuotrauka. Taip ji dėlioja norimus akcentus skaitytojo mintyse, koreguoja jo darbotvarkę. Toks vaizdavimas gali paaštrinti situaciją ir duoti akstiną politikams neigiamai pažvelgti į Tautinių mažumų įstatymą, kuriuo, kaip akcentuoja žiniasklaida, lenkų tautinė mažuma tik dar labiau atsiskirs, taps dominuojanti ir įgis išskirtinių teisių.

Tautinių mažumų įstatymo reikalingumas žiniasklaidoje

Analizuojant žiniasklaidos turinį Tautinių mažumų įstatymo reikalingumo tema, galima pastebėti, kad čia atsispindi dvi nuomonės: 1) įstatymo reikia, tačiau ne tokio, koks jis pateikiamas įstatymo projektuose, 2) įstatymo reikia tik LLRA. Daugiausia kritikuojamos įstatymo projektų nuostatos, susijusios su dvikalbiais informaciniais užrašais ir kalbos vartojimu vietos organizacijose. Tai pabrėžiama kaip pagrindinė problema, kodėl niekaip nepriimamas įstatymas.

Straipsnio „Virginijus Savukynas: lenkiškiems asmenvardžiams ir vietovardžiams priešinasi rėksnių grupelė“²⁸ paantraštėje sakoma, kad įstatymo priėmimą gali vilkinti ir lenkai. Naujienoje neprieštaraujama tokio įstatymo atsiradimui, bet pabrėžiama, kad priežastis, kodėl jis nepriimamas, gali būti ir patys LLRA atstovai, kuriems ši problema yra paranki, norint išsilaikyti valdžioje ir gauti balsų rinkimuose. LLRA paantraštėje įvardijama kaip lenkų partija, todėl įstatymo vilkinimas priiskiriamas ir šiai tautinei mažumai.

Panašiai rašoma paradoksaliame lenkų tautybės Nepriklausomybės akto signataro Zbignievo Balcevičiaus straipsnyje, kuriame išryškėja autorius noras lenkų politikų „reikalavimus“ atskirti nuo paprastų lenkų tautybės Lietuvos piliečių, kurie *nori būti lygiateisiai ir palankiai vertinami visuomenės*.²⁹ Autorius piktinasi LLRA darbu bei E. Trusevičiaus įstatymo projektu, kuris tiesiog buvo „nusirašytas“ nuo kito projekto, ir klausia: *Ar lenkų bendruomenė daugiau nieko nesugeba?*³⁰

²⁸ KAZAKEVIČIŪTĖ, Evelina. Virginijus Savukynas: lenkiškiems asmenvardžiams ir vietovardžiams priešinasi rėksnių grupelė [interaktyvus]. *15min.lt*, 2013 vasario 7 d. [žiūrėta 2014 gegužės 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.15min.lt/naujiena/aktuali/lietuva/virginijus-savukynas-lenkiskiams-asmenvardziams-ir-vietovardziams-priesinasi-reksniu-grupele-56-304629>

²⁹ BALCEWICZ, Zbigniew. Tautinių mažumų įstatymas – koks ir kada? [interaktyvus]. *Lrytas.lt*, 2014 balandžio 01 d. [žiūrėta 2015 balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/komentarai/tautiniu-mazumu-istatymas-koks-ir-kada.htm>

³⁰ Ten pat.

Jis pripažįsta, kad LLRA bando *konservuoti tas problemas* (mintyje turimi probleminiai projekto straipsniai) *ir tai padeda mobilizuoti LLRA elektoratą*.³¹ Straipsnio turinys skaitytojui gali sukelti dviprasmiškus jausmus: jis gali atsižvelgti į autoriaus prašymą nesieti LLRA vykdomos viešosios politikos su lenkų tautine mažuma, kita vertus, gali dar neigiamiau žvelgti į LLRA vykdomą politiką, o Tautinių mažumų įstatymą įsivaizduoti kaip tokį, kuris piktina net tautinių mažumų atstovus.

Apskritai kalbant, galima rasti straipsnių, kuriuose tautinės mažumos vaizduojamos neutraliai, netapatinant jų su LLRA. Vis dėlto tapatinimas su lenkų mažuma atsispindi didžiojoje daugumoje naujienų, pvz., straipsnyje „Lenkai kerštuoja Lietuvai ir Europos Parlamente“³² jau antraštėje apibūdinama lenkų tautinė mažuma – kerštautojai.

Dar viena problema, siejama su įstatymo priėmimu, yra ta, kad LLRA, kol nebus priimtas E. Trusevičiaus projektas, siekia 1989-ųjų įstatymo galiojimo pratęsimo. Tai žiniasklaidoje akcentuojama kaip didelė problema – antraštėse teigiama, kad „Seimo nariai siūlo pratęsti įstatymą, kuriame Lietuva liko vadinama Lietuvos TSR“.³³ Su LTSR tapatinamas įstatymas iš karto atstumia skaitytoją, siekis atkurti tokį įstatymą gali ižeisti daugelio piliečių jausmus. Kai kuriuose straipsniuose pateikiamas platesnis kontekstas, kodėl toks įstatymas prieštarautų Konstitucijai, būtų „teisiškai klaidinantis ir ydingas“. Štai antraštė „Apie

³¹ BALCEWICZ, Zbigniew. Tautinių mažumų įstatymas – koks ir kada? [interaktyvus]. *Lrytas.lt*, 2014 balandžio 01 d. [žiūrėta 2015 balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/komentarai/tautiniu-mazumu-istatymas-koks-ir-kada.htm>

³² LAPINSKAS, Anatolijus. Lenkai kerštuoja Lietuvai ir Europos Parlamente [interaktyvus]. *Delfi.lt*, 2010 vasario 11 d., [žiūrėta 2015 balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://myep.delfi.lt/news/alapinskas-lenkai-kerstuoja-lietuvai-ir-europos-parlamente.d?id=28860573>

³³ SAMOŠKAITĖ, Eglė. Seimo nariai siūlo pratęsti įstatymą, kuriame Lietuva liko vadinama Lietuvos TSR [interaktyvus]. *Delfi.lt*, 2013 kovo 4 d. [žiūrėta 2014 gegužės 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/seimo-nariai-siuolo-pratesti-istatyma-kuriame-lietuva-liko-vadinama-lietuvos-tsr.d?id=60825545>

gatvių karą ir teisinį nihilizmą³⁴ problemines straipsnio nuostatas sieja su „karu“, o karo vaizdinys, kaip žinia, negali asocijuotis su taikiais sprendimais. Situaciją dar pablogina tokios antraštės kaip „Kam naudingas kariavimas su lenkais dėl tautinių mažumų“³⁵, įstatymo apibūdinimas kaip „archyvinis“, „archajiškas“, „įteisinantis daugiakalbystę“, „tiesioginis Konstitucijos pažeidimas“.³⁶ Platus nušvietimas su teisininkų komentarais gali turėti įtaką, kad neigiamą įspūdį apie šio įstatymo galiojimo pratęsimą susidarytų ir to siekianti LLRA. Kitiems įstatymo projektams taip pat „klijuojamos etiketės“, kaip antai: „antikonstitucinis“, „ignoruojantis Konstituciją“, „skandalingasis“. Šiam LLRA siūlymui žiniasklaida skyrė nemažai dėmesio, apie tai naujienos buvo rašomos visą savaitę. Straipsniuose pabrėžiamas prieštaravimas Konstitucijai, pateikiama dvikalbių lentelių nuotraukų, kurios yra lyg problemų, siejamų su įstatymu, priminimas. Sąmoningai nuolat primenama, kad 1989-ųjų įstatymas buvo priimtas „sovietmečiu“, „sovietiniu laiku“.

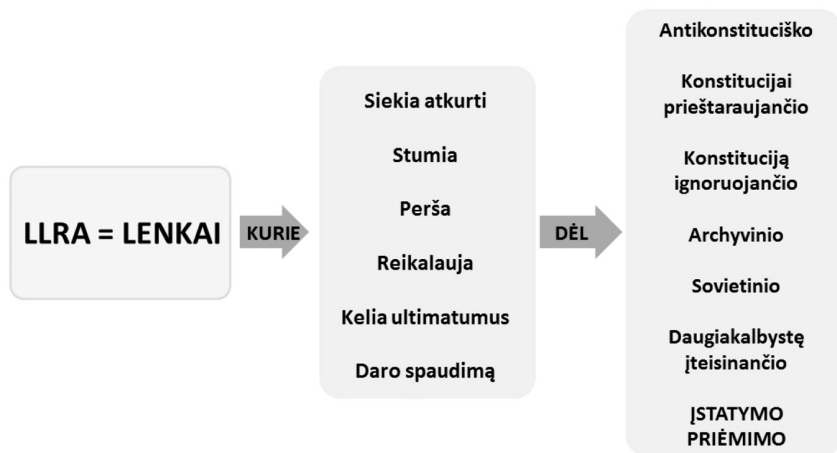
Siekis pratęsti įstatymo galiojimą iš esmės siejamas su LLRA nario V. Tomaševskio vykdoma politika. Ši politika vadinama „spaudimu“, „ultimatumu“³⁷, „reikalavimu“, „įstatymo stūmimu“. Kai kuriuo-

³⁴ DOBELIENĖ, Regina. Apie gatvių karą ir teisinio nihilizmo priežastis [interaktyvus]. *Delfi.lt*, 2013 kovo 4 d. [žiūrėta 2014 gegužės 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/rdobeliene-apie-gatviu-lenteliu-kara-ir-teisinio-nihilizmo-priezastis.d?id=60812907>

³⁵ Kam naudingas kariavimas su lenkais dėl tautinių mažumų? [interaktyvus]. *Delfi.lt*, 2013 lapkričio 15 d. [žiūrėta 2014 gegužės 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/kam-naudingas-kariavimas-su-lenkais-del-tautiniu-mazumu.d?id=63292878>

³⁶ D. Grybaskaitė apie iniciatyvą grąžinti senąjį Tautinių mažumų įstatymą: tai tiesioginis Konstitucijos pažeidimas [interaktyvus]. *Delfi.lt*, 2013 gruodžio 19 d. [žiūrėta 2014 gegužės 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/d-grybaskaite-apie-iniciatyva-grazinti-senaji-tautiniu-mazumu-istatyma-tai-tiesioginis-konstitucijos-pazeidimas.d?id=63578426>

³⁷ LAPINSKAS, Anatolijus. Kur V. Tomaševskis nuves koaliciją? [interaktyvus]. *Delfi.lt*, 2014 birželio 17 d. [žiūrėta 2015 balandžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/a-lapinskas-kur-v-tomasevskis-nuves-koalicija.d?id=65061575>

4 paveikslas. Dienraščiuose *Delfi.lt*, *15min.lt* ir *Lrytas.lt* vartojami posakiai apie Tautinių mažumų įstatymą

Šaltinis: sudaryta autorės.

se straipsniuose LLRA taip pat tapatinama su lenkų tautine mažuma ir apibūdinama ironišką ar menkinamąjį atspalvį turinčiais posakiais, tokiais kaip „lenkams vis negana“, „lenkai daro spaudimą“³⁸, „lenkų reikalavimai“³⁹. Tokie vaizdavimo ypatumai gali lemti auditorijos nuostatą, kad lenkai yra reikalaujanti mažuma, daranti spaudimą Lietuvai. E. Trusevičiaus įstatymo projektas traktuojamas kaip „pavojingas“, „peršamas“⁴⁰, įteisinantis „lenkų kalbos ekspansiją“⁴¹.

³⁸ Ten pat.

³⁹ Vilniuje – pasipiktinimas dėl lenkų reikalavimų [interaktyvus]. *Delfi.lt*, 2013 balandžio 28 d. [žiūrėta 2014 gegužės 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/vilniuje-pasipiktinimas-del-lenku-reikalavimu.d?id=61261017>

⁴⁰ VIRELIŪNAITĖ, Lauryna. Lenkų rinkimų akcijos peršamas Tautinių mažumų įstatymas sulaukė kritikos [interaktyvus]. *15min.lt*, 2013 spalio 23d. [žiūrėta 2014 gegužės 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/lenku-rinkimu-akcijos-persamas-tautiniu-mazumu-istatymas-susilauke-kritikos-56-379515>

⁴¹ IŠKAUSKAS, Česlovas. „Vierchu“ papročiai ir lenkų kalbos ekspansija [interaktyvus]. *Delfi.lt*, 2014 gegužės 3 d. [žiūrėta 2015 balandžio 12.]. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/c-iskauskas-vierchu-papročiai-ir-lenku-kalbos-ekspansija.d?id=64680823>

Ketvirtame paveiksle atsispindi, kaip vadinama LLRA, kuri prilyginama lenkų tautinei mažumai, viešosios politikos veiksmai, susiję su Tautinių mažumų įstatymo priėmimu. Iš paveikslo matyti, kaip žiniasklaida vadina pačius įstatymo projektus. Reikia pabrėžti, kad didžiąją dalį šių pasakymų vartoja patys interneto dienraščiai, o ne straipsniuose kalbinti asmenys. Tokie neigiamą konotaciją turintys apibūdinimai dažnai pateikiami antraštėse ir paantraštėse, ir jie labiausia atkreipia auditorijos dėmesį. Svarstydama konkrečius Tautinių mažumų įstatymo projektus ir jų reikalingumą žiniasklaida gali sudaryti įspūdį, kad įstatymas reikalingas tik dominuoti siekiančiai lenkų tautinei mažumai ir kad toks įstatymas palieka užribyje kitas tautines mažumas. Tokios nuomonės konstravimas gali daryti įtaką politikų apsisprendimui ir jie šią problemą ims traktuoti kaip vieną iš svarbiausių.

Tautinių mažumų vaizdavimas rašant apie probleminius įstatymo straipsnius

Atliekant tyrimą paaiškėjo, kad dvikalbių informacinių užrašų naudojimas ir galimybė vartoti tautinės mažumos kalbą vietos organizacijose ir įstaigose žiniasklaidoje apibrėžiama kaip didžiausia problema, kodėl įstatymas nėra priimamas. Tam interneto dienraščiai teikia išskirtinai daug dėmesio, dėl to apie viešojoje politikoje kylančius nesutartimus žiniasklaida skelbia itin noriai, apie tai daugiau ar mažiau kalbama beveik visuose straipsniuose.

Probleminiais visuomenėje laikomi punktai nuolat minimi naujienose, rašoma, kad šie įstatymo straipsniai „prieštarauja kitiems teisės aktams“, yra „nesuderinami su Konstitucija“⁴². Taigi žiniasklaida iškelia į paviršių šį aspektą kaip problemą, o kaltininke laiko lenkų tautinę mažumą, nes jos atstovai daugiausia naudoja dvikalbes lenteles. Tai gali piktinti visuomenę, kad nepaisoma lenkų tautinės mažumos įstatymų,

⁴² ESBO komisaras tikrina lenkiškų mokyklų padėtį Lietuvoje [interaktyvus]. *Lrytas.lt*, 2011, lapkričio 16 d. [žiūrėta 2015 balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-13214422181319406456-esbo-komisaras-tikrina-lenki%C5%A1k%C5%B3-mokykl%C5%B3-pad%C4%97t%C4%AF-lietuvoje.htm>

o interneto dienraščiuose atsispindintys teiginiai galimai tik dar labiau viską pablogins.

Tiriant žiniasklaidos turinį pastebėta tendencija, kad straipsniuose išryškinamas ne pats įstatymas ir ne tai, koks jis turėtų būti, o tai, kad jame būtų įteisinti dvikalbiai informaciniai užrašai. Tai ypač atsispindi tokiose antraštėse: „Dvikalbių gatvių ir vietovių užrašų klausimas pajudės rudenį“,⁴³ „Pasiūlymas Vyriausybei – leisti nelietuviškas pavardes ir dvikalbes lenteles“,⁴⁴ „Valdantieji sutarė: Seimui bus pateiktas įstatymas, leisiantis dvikalbius užrašus“,⁴⁵ „Į Tautinių mažumų įstatymo projektą vėl grįžo dvikalbės lentelės“,⁴⁶ „Tankiai lenkų apgyvendintose vietovėse siūloma kabinėti miestų pavadinimus ir lenkiškai“.⁴⁷

Pastarajame straipsnyje itin ryškiai skatinamas priešiškus ne tik projekto, bet ir lenkų tautinės mažumos atžvilgiu. Vartojamas žodis „kabinėti“, užuot rinkusis neutralų variantą „kabinti“, sudramatina

⁴³ Dvikalbių gatvių ir vietovių užrašų klausimas pajudės rudenį [interaktyvus]. *Lrytas.lt*, 2010 vasario 19 d. [žiūrėta 2015 balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-12665689911264476552-dvikalbi%C5%B3-gatvi%C5%B3-ir-vietovi%C5%B3-u%C5%BEra%C5%A1%C5%B3-klausimas-pajud%C4%97s-ruden%C4%AF.htm>

⁴⁴ Pasiūlymas Vyriausybei - leisti nelietuviškas pavardes ir dvikalbes lenteles [interaktyvus]. *Lrytas.lt*, 2013 kovo 05 d. [žiūrėta 2014 gegužės 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/-13624890161360182233-pasi%C5%ABlymas-vyriausybei-leisti-nelietuvi%C5%A1kas-pavardes-ir-dvikalbes-lenteles.htm>

⁴⁵ VIRELIŪNAITĖ, Lauryna. Valdantieji sutarė: Seimui bus pateiktas įstatymas, leisiantis dvikalbius užrašus [interaktyvus]. *15min.lt*, 2013 lapkričio 11 d. [žiūrėta 2014 gegužės 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/valdantieji-sutare-seimui-bus-pateiktas-istatymas-leisiantis-dvikalbius-uzrasus-56-384036>

⁴⁶ Į Tautinių mažumų įstatymo projektą vėl grįžo dvikalbės lentelės [interaktyvus]. *15min.lt*, 2014 liepos 2d. [žiūrėta 2015 balandžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/i-tautiniu-mazumu-istatymo-projekta-vel-grizo-dvikalbes-lenteles-56-437661>

⁴⁷ Tankiai lenkų apgyvendintose vietovėse siūloma kabinėti miestų pavadinimus ir lenkiškai [interaktyvus]. *15min.lt*, 2013 kovo 1d. [žiūrėta 2014 gegužės 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/tankiai-lenku-apgyvendintose-vietovese-siuloma-kabineti-miestu-pavadinimus-ir-lenkiskai-56-312224>

įstatymo projektą, provokuoja neigiamą nuomonę, rodo žiniasklaidos poziciją įstatymo projekto klausimu. Tą savo poziciją ji išreiškia ir klijuodama tam tikras etiketes, kurdama neigiamą įstatymo įvaizdį, pvz., „daug diskusijų keliantis“⁴⁸, „dvikalbystę įteisinantis“⁴⁹ projektas.

Svarbu pastebėti, kad interneto dienraščiuose dažniausiai publikuojamos dvikalbių lentelių nuotraukos. Net ir prie tų straipsnių, kurių turinys tautinių mažumų vaizdavimo atžvilgiu yra gana neutralus, pateikiama tokių nuotraukų ar net visa nuotraukų galerija su įrašu „Dvikalbės lentelės Vilniaus krašte – sunkiai įveikiamos“.⁵⁰ Kitas svarbus aspektas yra tai, kad dvikalbiai užrašai priskiriami išskirtinai lenkų tautinei mažumai, apie rusų tautinę mažumą Visagino rajone, kuriai taip pat būtų aktualūs šie įstatymo straipsniai, nerašoma. Naujienose probleminiai įstatymo straipsniai traktuojami kaip „antivalstybiniai“.⁵¹ Lenkų tautinė mažuma vaizduojama kaip išdavikų tauta; pabrėžiama, kad 2013 kovo 28 dieną visuomenėje kilęs mitingas buvo rengiamas Didįjį ketvirtadienį – Judo išdavystės dieną.⁵² Toks sugretinimas gali sukelti neigia-

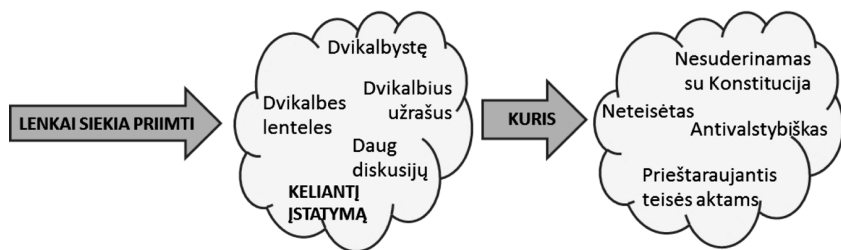
⁴⁸ Tautinių mažumų ir pavardžių rašymo įstatymai – vėl parlamento darbotvarkėje [interaktyvus]. *15min.lt*, 2014 liepos 15d. [žiūrėta 2015 balandžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/tautiniu-mazumu-ir-pavardziu-rasyimo-istatymai-vel-parlamento-darbotvarkeje-56-440383>

⁴⁹ ŽELNIENĖ, Liepa. Valdantieji nesusitaria, kur leisti kabinti dvikalbes lenteles [interaktyvus]. *15min.lt*, 2013 spalio 14d. [žiūrėta 2014 gegužės 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/valdantieji-nesusitaria-kur-leisti-kabinti-dvikalbes-lenteles-56-376911>

⁵⁰ Parengtas Tautinių mažumų įstatymas [interaktyvus]. *15min.lt*, 2013 gegužės 8d. [žiūrėta 2014 gegužės 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/parengtas-tautiniu-mazumu-istatymas-56-333679>

⁵¹ Mitinge Vilniuje keli šimtai žmonių reikalavo nekraipyti istorinių vietovardžių, o gatvių pavadinimus ir pavardes rašyti valstybine lietuvių kalba [interaktyvus]. *15min.lt*, 2013 kovo 28d. [žiūrėta 2014 gegužės 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/mitinge-vilniuje-keli-simtai-zmoniu-reikalavo-nekraipyti-istoriniu-vietovardziu-o-gatviu-pavadinimus-ir-pavardes-rasyti-valstybine-lietuviu-kalba-56-320587>

⁵² PANCEROVAS, Dovydas. Vilniaus centre - mitingas prieš dvigubą V [interaktyvus]. *Lrytas.lt*, 2013 kovo 28 d. [žiūrėta 2014 gegužės 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/lietuvos-diena/aktualijos/vilniaus-centre-mitingas-pries-dviguba-v.htm>

5 paveikslas. Dienraščiuose *Delfi.lt*, *15min.lt* ir *Lrytas.lt* vartojami posakiai apie Tautinių mažumų įstatymo probleminius laikomus straipsnius
Šaltinis: sudaryta autorės.

mą lenkų kaip išdavikų tautos įspūdį. Tai pabrėžiama cituojant mitingo dalyvių žodžius, kad *leidus valdžiai rašyti lenkiškais rašmenimis, Lietuvos valstybė bus pasmerkta žlugti*.⁵³

Taigi interneto dienraščiuose vėl išryškėja tik lenkų tautinė mažuma, kurią skaitytojai gali įsidėmėti kaip kiršinančią visuomenę, nelojalią Lietuvai.

Penktame paveiksle pavaizduota, kokius posakius vartoja žiniasklaida rašydama apie probleminius įstatymo straipsnius. Paveikslas rodo, kad tokių posakių centre atsiduria lenkų tautinė mažuma, laikoma probleminių straipsnių kaltininke. Auditorija gali pradėti sieti „antivalstybinį“, „neteisėtą“, „su Konstitucija nesuderinamą“ įstatymą su lenkų tautine mažuma, kurios atstovai Seime siekia jį priimti. Norėdami išreikšti visuomenės nepritarimą tam, jos atstovai ir kai kurie politikai rengia mitingus ir piketus, ši viešojo nuomonė plačiai nušviečiama žiniasklaidoje, kur pabrėžiama, kad įtvirtinti tokius įstatymo straipsnius siekia lenkai, ne LLRA. Kadangi viešojo nuomonė svarbi politikams, tai gali pakeisti jų apsisprendimą dėl įstatymo ir sustabdyti juos imantis nepopuliarių visuomenėje sprendimų.

⁵³ Ten pat.

Išvados ir rekomendacijos

Ištyrus interneto dienraščių *Delfi.lt*, *15min.lt* ir *Lrytas.lt* 2010–2014 metais publikuotus straipsnius, kuriuose rašoma apie Tautinių mažumų įstatymą, nustatyta, kad:

1. Interneto dienraščių viešojoje erdvėje skleidžiama nuomonė racionaliai viešajai politikai tautinių mažumų atžvilgiu yra nepalanki, kadangi žiniasklaidos dėmesys yra sukoncentruotas į vieną tautinę mažumą, kuriamas jos kaip priešo įvaizdis. Taip formuojama neigiama visuomenės nuomonė Tautinių mažumų įstatymo priėmimo klausimu. Svarstymų centre atsidūrusios tautinės mažumos yra itin pastebimos visuomenės, todėl tokie jų vaizdavimo ypatumai gali lemti nepalankią poziciją įstatymo atžvilgiu.
2. Žiniasklaida gali didinti tautinių mažumų atskirtį apibūdinama ją neigiamą konotaciją turinčiais žodžiais, siedama su tam tikromis problemomis, klijuodama etiketes ar kurdama stereotipus. Be to, vaizduodama tautines mažumas kaip norinčias atsiskirti, priimti „antikonstitucinį“ įstatymą, žiniasklaida gali prisidėti prie jų dezintegracijos.
3. Žiniasklaidoje kuriamas stereotipas, kad LLRA vykdoma politika yra ne LLRA, o lenkų tautinės mažumos pozicija, todėl visi LLRA politiniai veiksmai ir priskiriami šiai mažumai. Interneto dienraščiai straipsnių antraštėse ir paantraštėse dažnai išskiria lenkų tautinę mažumą ir sieja ją su viešojoje politikoje kylančiomis problemomis, vadina „antikonstituciško“, „skandalingo“, „pavojingo“, „daugiakalbystę įteisinančio“ įstatymo projekto šalininke. Ši mažuma dažnai apibūdinama kaip „norinti atsiskirti“, „nuolat besiskundžianti“, „virkaujanti“ bei „konfliktuojanti“. Toks vaizdavimas gali keisti politikų laikyseną Tautinių mažumų įstatymo klausimu, nes žiniasklaidoje skleidžiama nuomonė, kad toks įstatymas paskatins lenkų tautinės mažumos dominavimą ir jį įgaus pranašumą prieš lietuvius.
4. Polinkis neigiamai vaizduoti tautines mažumas dažnai atsispindi antraštėse, paantraštėse, įrašuose po pagrindine straipsnio nuo-

trauka ar citatose, pateiktose didesniu šriftu. Neigiamą konotaciją turintis tautinių mažumų apibūdinimas šiose pastebimiausiose vietose gali situaciją padaryti dramatiškesnę, paaštrinti problemas, siejamas su tautinėmis mažumomis. Tokie vaizdavimo ypatumai gali papikinti visuomenę, – tai rodo žiniasklaidoje didėjantis nuomonės lyderių straipsnių skaičius, kuriuose atvirai raginama „nepasiduoti lenkų spaudimui“, „nebūti kvailiais“ ir nepriimti įstatymo.

5. Neigiamas lenkų tautinės mažumos vaizdavimas interneto dienraščiuose gali lemti didėjančią jos atskirtį, neigiamą visuomenės požiūrį, todėl žiniasklaida, rašydama šios pažeidžiamos grupės klausimais, turi siekti išlikti objektyvi ir neatskleisti redakcijos ar žurnalisto pozicijos dėl Tautinių mažumų įstatymo. Pateikti tą pačią informaciją ji gali vartodama neutralius žodžius, neigiamą konotaciją turinčiuosius keisdama kitais, neklijuodama etikečių. Objektyvumo žiniasklaida taip pat gali siekti nekurdamas stereotipų ir naujienose neiškeldama vienos tautinės mažumos kaip kaltininkės dėl visų viešojoje politikoje kylančių problemų. Taip pat svarbu, kad interneto dienraščiai vienos tautinės mažumos nesietų su tam tikra politine partija ir netapatintų su ja visų tos partijos veiksmų.

Įteikta 2015 m. liepos 1 d.

Literatūra ir šaltiniai

1. BIELINIS, Lauras. *Visuomenė, valdžia ir žiniasklaida. Prieštarą komunikacinė simbiozė*. Vilnius: Eugrimas, 2005, 128 p. ISBN 9955682108.
2. DAVIS, Aeron. *The Mediation of Power*. Taylor & Francis group, 2007, 218 p. ISBN 0-203-94582-4.
3. FURMAN, Erika. Viešosios politikos darbotvarkė: samprata, elementai ir formavimo modeliai. In *Viešoji politika ir administravimas*. Nr. 21. Kaunas: Technologija, 2007, p. 102-111. ISSN 1648-2603.
4. McCOMBS, Maxwell. *Setting the agenda*. Polity Press, 2004, 198 p. ISBN 978-0745623139.
5. MYERS, David. *Socialinė psichologija*. Kaunas: „Poligrafija ir informatika“, 2008, 807 p. ISBN 9789986850601.

6. PARSONS, Wayne. *Viešoji politika. Politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas*. Vilnius: Eugrimas, 2001, 601 p. ISBN 978-9986-752-89-2.
7. *Delfi.lt*, 2010-2014. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/>.
8. *15min.lt*, 2010-2014. Prieiga per internetą: <http://www.15min.lt/>.
9. *Lrytas.lt*, 2010-2014. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/>.

The Representation of Ethnic Minorities in the Internet Media during the Considerations of the Law on National Minorities

Justina Ilkevičiūtė

Summary

The representation of ethnic minorities in the internet media is an important contributor analyzing how powerful media to public policy is. Therefore it is meaningful to analyze the content of media and to reveal assumptions on how media can affect the Law on National Minorities. Ethnic minorities often feel discriminated so media by negatively portraying them can contribute to the disintegration of the minorities and the development of its exclusion. For this reason, the research of media content has been conducted to analyze the characteristics of representation of ethnic minorities in the Internet news portals *Delfi.lt*, *15min.lt* and *Lrytas.lt* during the period of 2010–2014. *The purpose* is to reveal the characteristics of representation of ethnic minorities in the Internet media while the Law on National Minorities was considered and to outline the influence of media assumptions on the public policy.

Having analyzed the content of internet media related to this Law using qualitative method, it was concluded that ethnic minorities are portrayed negatively. Ethnic minorities' content analysis showed that the most negatively portrayed minority is the Polish ethnic minority which is identified with the Lithuanian Poles' Electoral Action and its policies. The negative image of Polish minority is created by describing it using negative connotation expressions, stating that public policy problems arise from it, creating stereotypes. These characteristics of ethnic minorities' representation are often submitted in the most prominent news sites. It may create a negative image of them and have an impact on public policy and the Law on National Minorities which has not been passed for five years. By negatively portraying the Polish ethnic minority the media can contribute to the disintegration and the development of its exclusion.